

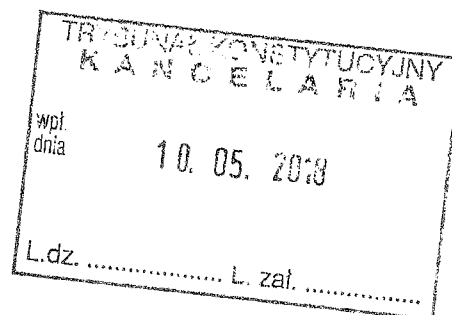

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Sygn. akt P 20/17

BAS-WAKU-2594/17

Warszawa, 10 maja 2018 r.

Trybunał Konstytucyjny

Na podstawie art. 69 ust. 2 w związku z art. 42 pkt 3 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072), w imieniu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, przedkładam wyjaśnienia w sprawie pytania prawnego Sądu Rejonowego w Gorzowie Wielkopolskim z 30 października 2017 r. (sygn. akt P 20/17), jednocześnie wnosząc o **umorzenie postępowania** ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku (art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym).

Uzasadnienie

I. Przedmiot kontroli

Sąd Rejonowy w Gorzowie Wielkopolskim (dalej: sąd pytający) przedmiotem kontroli w niniejszej sprawie uczynił art. 87 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 2204, ze zm.; dalej: k.k. lub Kodeks karny). Przepis ten stanowi: „W razie skazania za zbiegające się przestępstwa na kary pozbawienia wolności i ograniczenia wolności sąd wymierza karę łączną pozbawienia wolności, przyjmując, że miesiąc ograniczenia wolności równa się 15 dniom pozbawienia wolności”.

II. Stan faktyczny i prawny sprawy zawisłej przed sądem pytającym

Treść pytania prawnego wraz z jego uzasadnieniem pozwalają na zrekonstruowanie następującego stanu faktycznego i prawnego sprawy karnej zawisłej przed sądem pytającym.

Otóż przed sądem tym toczy się – wszczęte z urzędu (zob. art. 570 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego [t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1904, ze zm.] w brzmieniu: „Wyrok łączny sąd wydaje z urzędu lub na wniosek skazanego albo prokuratora”) – postępowanie w przedmiocie wydania wyroku łącznego. Postępowanie to dotyczy P B , który został prawomocnie skazany: 1) wyrokiem Sądu Rejonowego w O z 1 listopada 2014 r. (sygn. akt) na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby, której wykonanie następnie zarządzono; 2) wyrokiem Sądu Rejonowego w G z lipca 2016 r. (sygn. akt) na karę ograniczenia wolności; 3) wyrokiem Sądu Rejonowego w G z stycznia 2017 r. (sygn. akt) na karę pozbawienia wolności; 4) wyrokiem Sądu Rejonowego w G z stycznia 2017 r. (sygn. akt) na karę ograniczenia wolności. Skazany, jak eksponuje się

w uzasadnieniu pytania prawnego, podjął wykonywanie orzeczonych wobec niego kar ograniczenia wolności.

Sąd pytający, we wskazanej konfiguracji skazań i wymierzonych kar, stoi przed decyzją o połączeniu ich węzłem kary łącznej w wyroku łącznym, do czego – w jego ocenie – winien mieć zastosowanie kwestionowany art. 87 § 1 k.k.

Celem uniknięcia ewentualnych wątpliwości zaznaczyć należy, że w związku z brzmieniem art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 396): „Przepisów rozdziału IX ustawy, o której mowa w art. 1 [tj. rozdziału „Zbieg przestępstw oraz łączenie kar i środków karnych” Kodeksu karnego – uwaga własna], w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, nie stosuje się do kar prawomocnie orzeczonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy [tj. 1 lipca 2015 r. – uwaga własna], chyba że zachodzi potrzeba orzeczenia kary łącznej w związku z prawomocnym skazaniem po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy”, a także z uwagi na daty wyroków skazujących P B , sąd pytający w postępowaniu w przedmiocie wydania wyroku łącznego zobligowany jest stosować, i stosuje, przepisy rozdziału IX k.k. po nowelizacji.

III. Zarzuty sądu pytającego

Na tle przedstawionego powyżej stanu faktycznego i prawnego sąd pytający zarzuca, że art. 87 § 1 k.k. „w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości odstąpienia przez sąd od połączenia kary ograniczenia wolności i pozbawienia wolności oraz wymierzenia w ich miejsce kary łącznej pozbawienia wolności w sytuacji, gdy skazany nie uchyla się od wykonania kary ograniczenia wolności” jest niezgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji (w brzmieniu: „Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd”).

Sąd pytający swoją argumentację na rzecz niekonstytucyjności art. 87 § 1 k.k. rozpoczyna od konstatacji, iż w zawisłej przed nim sprawie, w której za zbiegające się przestępstwa wymierzono kary pozbawienia wolności i ograniczenia wolności, powstaje – z mocy tego przepisu – obowiązek (obligatoryjność) wymierzenia kary łącznej pozbawienia wolności (połączony z „przekształceniem” orzeczonych wobec skazanego kar ograniczenia wolności w kary pozbawienia wolności, przy

przeliczniku, zgodnie z którym 1 miesiąc ograniczenia wolności równa się 15 dniom pozbawienia wolności). Taki stan rzeczy, jak wywodzi się w uzasadnieniu pytania prawnego, powoduje, że „po wydaniu wyroku łącznego, sytuacja skazanego ulegnie zdecydowanemu pogorszeniu, prowadząc do narzucenia mu dłuższej izolacji więziennej, aniżeli w przypadku, gdyby wyrok łączny nie zapadł”.

Sąd pytający krytycznie odnosi się do tego, że w sytuacji opisanej w art. 87 § 1 k.k. dochodzi „na zasadzie automatyzmu, bez żadnej swobody decyzyjnej” do przekształcenia kar ograniczenia wolności w karę pozbawienia wolności. W konsekwencji – w ocenie sądu pytającego – „art. 87 § 1 k.k. automatycznie przekreśla dokonane przez sądy orzekające w sprawach jednostkowych oceny, prognozy kryminologiczne, druzgocąc w istocie zastosowane w tych sprawach dyrektywy wymiaru kary. Zamiast pozwolić skazanemu wykonać kary ograniczenia wolności (czy też karę łączną ograniczenia wolności, bo nie ma żadnych przeszkód, aby kary te połączyć) oraz osobno karę pozbawienia wolności, w miejsce tego orzeka się wobec niego jedynie karę pozbawienia wolności, w niezrozumiały dla skazanego sposób uniemożliwia mu się wykonanie prac społecznie użytecznych w ramach prawomocnie orzeczonych kar, w efekcie zostaje on wyrwany z naturalnego środowiska i osadzony wśród bardziej od niego zdemoralizowanych skazanych”.

W obligatoryjności wymierzenia kary łącznej pozbawienia wolności „w miejsce różnorodnych kar ograniczenia i pozbawienia wolności” sąd pytający dopatruje się „wyłączenia sądowej gwarancji kontroli merytorycznej przesłanek tej decyzji”. Uznaje przy tym, że kwestionowany przepis „wyłącza możliwość merytorycznego stwierdzenia przez sąd, że z punktu widzenia dyrektyw wymiaru kary celowym jest pozostawienie tych kar odrębnemu wykonaniu”. To zaś wiedzie sąd pytający do wniosku o sprzeczności art. 87 § 1 k.k. – który nie zapewnia możliwości „podjęcia przez sąd karny zindywidualizowanej decyzji co do tego, że niezbędna dla orzeczenia o karze łącznej zamiana kary ograniczenia wolności na karę pozbawienia wolności nie jest konieczna” – z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

IV. Analiza formalnoprawna

1. Przed przejściem do szczegółowych uwag odnoszących się do uwarunkowań sprawy karnej zawisłej przed sądem pytającym wyjaśnienia wymaga

stan prawny, który determinuje sposób rozstrzygnięcia tej sprawy, w tym określa zakres swobody sądu orzekającego o karze łącznej.

2. Przede wszystkim należy odnotować, że – zgodnie z brzmieniem art. 568a § 1 k.p.k. – sąd orzeka o karze łącznej w dwóch trybach procesowych, tj. albo w wyroku skazującym (w odniesieniu do kar wymierzonych za przypisane oskarżonemu tym wyrokiem przestępstwa), albo w wyroku łącznym (w pozostałych wypadkach). W doktrynie w odniesieniu do tych dwóch trybów orzekania kary łącznej wyjaśnia się, że: „W pierwszym przypadku [tj. orzekania kary łącznej w wyroku skazującym – uwaga własna] kara łączna orzekana będzie w odniesieniu do kar wymierzonych za przypisane oskarżonemu w wyroku skazującym poszczególne przestępstwa. Takie orzeczenie kary łącznej będzie częścią wyroku, tj. będzie stanowiło jego osobny punkt, przypadający zawsze po orzeczeniu kar za przestępstwa. W wyroku łącznym następuje jedynie orzeczenie kary łącznej w stosunku do osoby prawomocnie skazanej wyrokami różnych sądów” (S. Żółtek, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do artykułów 1-116*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017, komentarz do art. 85, nb. 5). Jak podkreśla się w orzecznictwie: „Wyrok łączny to [...] instytucja karnoprocesowa, której zadaniem jest realizacja prawa karnego materialnego w zakresie kary łącznej wobec osoby prawomocnie skazanej wyrokami różnych sądów na kary tego samego rodzaju lub inne podlegające łączeniu. Istota tego wyroku sprowadza zaś skazania za przestępstwa objęte różnymi wyrokami do takiej sytuacji, jaka miałyby miejsce gdyby wszystkie popełnione przez sprawcę i pozostające w zbiegu realnym przestępstwa ujawnione i następnie objęte zostały jednym postępowaniem i tym samym zachodziły warunki do orzekania w wyroku skazującym kary łącznej” (wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 14 grudnia 2006 r., sygn. akt II AKa 150/06); „Instytucja wyroku łącznego służy realizacji norm prawa karnego materialnego, regulujących kwestie związane z orzekaniem kary łącznej, w sytuacji, kiedy sprawca jest skazany różnymi wyrokami jednostkowymi. Celem takiego wyroku jest więc stosowanie regulacji dotyczących kary łącznej nie tylko do sprawców sądzonych w jednym postępowaniu, ale także do sprawców, którzy zostali skazani w różnych postępowaniach za przestępstwa pozostające w realnym zbiegu” (wyrok SN z 17 stycznia 2013 r., sygn. akt II KK 84/12).

W sprawie karnej zawieszłej przed sądem pytającym mamy do czynienia z orzekaniem o karze łącznej w wyroku łącznym.

3. Instytucja kary łącznej została unormowana przede wszystkim w art. 85 i n. k.k. Podstawowe znaczenie ma tu art. 85 § 1 k.k., który *expressis verbis* przewiduje, że jeżeli sprawca popełnił dwa lub więcej przestępstw i wymierzono za nie kary tego samego rodzaju albo inne podlegające łączeniu, sąd orzeka karę łączną. W ten sposób przesądzono, że orzeczenie kary łącznej jest obowiązkiem sądu (zob. np. S. Żółtek, [w:] *Kodeks karny...*, komentarz do art. 85, nb. 4), a obowiązek ten aktualizuje się wówczas, gdy – po pierwsze – ten sam sprawca popełnił dwa lub więcej przestępstw, a – po drugie – za przestępstwa te wymierzono mu kary tego samego rodzaju albo inne kary podlegające łączeniu. Jednocześnie w art. 85 § 2 k.k. postanowiono, że podstawą dla orzekania kary łącznej są wymierzone i podlegające wykonaniu (w całości lub w części) kary lub kary łączne za przestępstwa, o jakich mowa w art. 85 § 1 k.k. W odniesieniu do warunku wykonalności z art. 85 § 2 k.k. w przepisie tym przewidziano wyjątek (*verba legis*: „podlegające wykonaniu, z zastrzeżeniem art. 89”). Dotyczy on kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, która to kara również musi zostać objęta karą łączną. Rzeczony wyjątek nie aktualizuje się jednak w sprawie zawieszłej przed sądem pytającym, gdzie orzeczono bezwzględną karę pozbawienia wolności oraz karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, którą następnie zarządził. Owo zarządzenie – zgodnie z utrwalonym poglądem judykatury – oznacza, że karę traktuje się jako bezwzględną (zob. np. wyrok SN z 10 czerwca 2015 r., sygn. akt V KK 90/15; postanowienia SN z: 3 października 2005 r., sygn. akt V KK 128/05; 27 stycznia 2015 r., sygn. akt V KK 195/14).

Dyrektywy wymiaru kary łącznej zostały unormowane w art. 85a k.k. Przepis ten nakazuje, aby sąd – orzekając karę łączną – brał pod uwagę przede wszystkim cele zapobiegawcze i wychowawcze, które kara ma osiągnąć w stosunku do skazanego, a także potrzeby w zakresie kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa.

Gdy idzie o wymiar kary łącznej, to sąd wymierza ją w granicach od najwyższej z kar wymierzonych za poszczególne przestępstwa do ich sumy, nie przekraczając jednak 810 stawek dziennych grzywny, 2 lat ograniczenia wolności

albo 20 lat pozbawienia wolności (art. 86 § 1 k.k.). Jednakże, gdy suma orzeczonych kar pozbawienia wolności wynosi 25 lat albo więcej, a chociażby jedna z podlegających łączeniu kar wynosi nie mniej niż 10 lat, sąd może orzec karę łączną 25 lat pozbawienia wolności (art. 86 § 1a k.k.). Należy jednocześnie odnotować, że zasady te nie mają zastosowania w sytuacji, gdy najsurowszą karą orzeczoną za jedno ze zbiegających się przestępstw jest kara 25 lat pozbawienia wolności albo dożywotniego pozbawienia wolności. Wówczas – z mocy stanowiącego *lex specialis* art. 88 k.k. – sąd orzeka właśnie taką karę jako karę łączną. Przy czym w wypadku zbiegu dwóch lub więcej kar 25 lat pozbawienia wolności, sąd może orzec jako karę łączną karę dożywotniego pozbawienia wolności.

4. W realiach niniejszej sprawy podstawowe znaczenie ma art. 87 k.k. W jego § 1, który został zakwestionowany przez sąd pytający, normuje się sytuację skazania za zbiegające się przestępstwa na kary pozbawienia wolności i ograniczenia wolności. W takim wypadku – w myśl art. 87 § 1 k.k. – sąd ma obowiązek wymierzyć karę łączną pozbawienia wolności, przyjmując, że miesiąc ograniczenia wolności równa się 15 dniom pozbawienia wolności. Tym samym dochodzi tu do swoistego „przekształcenia” orzeczonych wobec skazanego kar ograniczenia wolności w karę pozbawienia wolności.

Kwestionowany art. 87 § 1 k.k. powinien być jednak, co – jak się wydaje – umknęło sądowi pytającemu, odczytywany przy uwzględnieniu art. 87 § 2 k.k. w brzmieniu: „Jeżeli za zbiegające się przestępstwa wymierzono kary pozbawienia wolności oraz ograniczenia wolności i kara łączna pozbawienia wolności nie przekroczyłaby 6 miesięcy, a kara łączna ograniczenia wolności – 2 lat, sąd może orzec te kary łączne jednocześnie, jeżeli cele kary zostaną w ten sposób spełnione”. Przytoczona regulacja nie pozostawia wątpliwości, że w sytuacji, gdy za zbiegające się przestępstwa wymierzono kary pozbawienia wolności oraz ograniczenia wolności, istnieje również możliwość orzeczenia – na jej podstawie – dwóch kar łącznych. Aktualizuje się ona wówczas, gdy kara łączna pozbawienia wolności nie przekroczyłaby 6 miesięcy, a kara łączna ograniczenia wolności – 2 lat. Wtedy sąd może orzec te kary łączne jednocześnie, jeżeli cele kary zostaną w ten sposób spełnione. Jak podnosi się w doktrynie: „Przepis art. 87 § 2 k.k. pozwala na uniknięcie orzeczenia kary łącznej pozbawienia wolności w wymiarze, który nie byłby konieczny dla spełnienia celów kary” (M. Gałązka, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*,

red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2018, komentarz do art. 87, nb. 6). Artykuł 87 § 2 k.k. można zatem traktować jako swoisty wyjątek od reguły przewidzianej w art. 87 § 1 k.k., która – w sytuacji skazania za zbiegające się przestępstwa na kary pozbawienia wolności i ograniczenia wolności – nakazuje wymierzenie kary łącznej pozbawienia wolności, eliminując tym samym karę ograniczenia wolności (zob. np. P. Kozłowska-Kalisz, [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, LEX/el. 2017, komentarz do art. 87, teza 3; J. Majewski, *Kodeks karny. Komentarz do zmian 2015*, Warszawa 2015, s. 323; wyrok SN z 16 grudnia 2016 r., sygn. akt II KK 295/16).

Z uwagi na to, że art. 87 § 2 k.k. ma kluczowe znaczenie dla sposobu rozstrzygnięcia postawionego przez sąd pytający problemu konstytucyjnego, warto w tym miejscu przywołać obszerną analizę tego przepisu, dokonaną przez P. Kardasa. Otóż autor ten wywodzi: „Wprowadzenie regulacji przewidzianej w art. 87 § 2 modyfikuje charakter rozwiązania określonego w art. 87 § 1, które z regulacji obligatoryjnej nakazującej w każdym przypadku połączenie kar pozbawienia wolności oraz ograniczenia wolności wymierzonych za pozostające w zbiegu przestępstwa przekształca się w rozwiązanie względnie obligatoryjne, nakazujące sądowi połączenie w jedną karę łączną kar pozbawienia wolności i ograniczenia wolności w razie niespełnienia przesłanek wymiaru dwóch kar łącznych pozbawienia wolności oraz ograniczenia wolności przewidzianych w art. 87 § 2 k.k. [...] Z uwagi na wprowadzenie do art. 87 szczególnej regulacji zawartej w § 2 tego przepisu, umożliwiającej orzeczenie jednocześnie dwóch kar łącznych – pozbawienia wolności oraz ograniczenia wolności – przewidziana w art. 87 § 1 zasada łączenia kar różnorodzajowych ma charakter względny, bowiem ustawodawca przewiduje w pewnych układach procesowych możliwość wymierzenia obu kar jako kar łącznych oraz ich sekwencyjne wykonanie. Przepis art. 87 § 2 przewiduje bowiem wyjątek od zasady łączenia kar różnorodzajowych pozbawienia wolności oraz ograniczenia wolności w razie spełnienia przewidzianych w nim przesłanek [...]. Przez to regulacja przewidziana w art. 87 § 1 staje się rozwiązaniem o charakterze względnym; wynikający z tego przepisu obowiązek połączenia kar różnorodzajowych pozbawienia wolności oraz ograniczenia wolności aktualizuje się dopiero wówczas, gdy nie zostaną spełnione formalne przesłanki jednoczesnego wymiaru dwóch kar łącznych pozbawienia wolności i ograniczenia wolności oraz gdy mimo spełnienia formalnych przesłanek stwarzających podstawy do wymiaru

sekwencji dwóch kar łącznych sąd uzna, iż w razie orzeczenia jednocześnie kary łącznej pozbawienia wolności oraz ograniczenia wolności nie zostałyby spełnione cele kary. W tym stanie rzeczy należy stwierdzić, że uzasadnienie przewidzianej w art. 87 § 1 możliwości, a w razie niespełnienia przesłanek formalnych lub materialnych określonych w art. 87 § 2 – powinności połączenia kar różnorodzajowych – odnosi się do sytuacji, w których z uwagi na niespełnienie przesłanek formalnych lub brak podstaw materialnych do jednoczesnego wymiaru kary łącznej pozbawienia wolności oraz kary łącznej ograniczenia wolności brak jest podstaw do sekwencyjnego wykonania kar pozbawienia wolności oraz ograniczenia wolności wymierzonych za pozostające w zbiegu przestępstwa, co sprawia, iż w tym wypadku z uwagi na regulacje zawarte w kodeksie karnym oraz kodeksie karnym wykonawczym nie jest możliwe jednoczesne lub sekwencyjne wykonywanie tych kar, co uzasadnia ich połączenie wedle zasad określonych w art. 87 § 1. Po nowelizacji uzasadnienie łączenia kar różnorodzajowych w trybie i na zasadach określonych w art. 87 § 1 odnosi się zatem wyłącznie do sytuacji, w której nie jest możliwe lub nie jest zasadne z uwagi na cele kary skorzystanie przez sąd z rozwiązania przewidzianego w art. 87 § 2, tj. wyłącznie w sytuacji gdy brak jest możliwości wymierzenia na podstawie art. 87 § 2 dwóch kar łącznych – pozbawienia wolności oraz ograniczenia wolności, które ze swojej istoty będą wykonywane nie jednocześnie, lecz sekwencyjnie [...] z uwagi na treść art. 87 § 2 zasada wymiaru kary łącznej pozbawienia wolności [...] znajduje zastosowanie wówczas, gdy nie istnieją formalne przesłanki orzeczenia jednocześnie kar łącznych pozbawienia wolności oraz ograniczenia wolności przewidziane w art. 87 § 2 lub gdy mimo istnienia formalnych przesłanek orzeczenia jednocześnie kar łącznych pozbawienia wolności oraz ograniczenia wolności sąd, kierując się dyrektywami wymiaru kary łącznej, nie decyduje się na ich orzeczenie, uznając, że orzeczenie sekwencji kar łącznych nie gwarantowałoby osiągnięcia celów kary. Na gruncie znowelizowanych przepisów połączenie wymierzonej za pozostające w zbiegu przestępstwa kary pozbawienia wolności oraz kary ograniczenia wolności staje się obligatoryjne dopiero wówczas, gdy do konkretnego przypadku nie znajduje zastosowania przepis art. 87 § 2 [...]. Pozwala to konstatować, że w wyniku noweli z dnia 22 lutego 2015 r. zasada łączenia kar różnorodzajowych pozbawienia wolności i ograniczenia wolności jest obecnie zasadą względnie obligatoryjną. W przypadku gdy łączeniu będą podlegać kara pozbawienia wolności i kara ograniczenia wolności, sąd jest

zobligowany do połączenia tych kar przez zastosowanie mechanizmu przeliczania kary ograniczenia wolności na karę pozbawienia wolności, chyba że zostaną spełnione przesłanki zastosowania art. 87 § 2 i sąd uzna za uzasadnione zastosowanie fakultatywnego rozwiązania w zakresie wymiaru kary łącznej, polegającego na jednoczesnym orzeczeniu dwóch kar łącznych pozbawienia wolności i ograniczenia wolności. Zaniechanie przez sąd zastosowania jednego z rozwiązań możliwych na gruncie art. 87 będzie stanowić naruszenie przepisów prawa materialnego [...] Artykuł 87 § 2 określa wyjątek od wyrażonej w art. 87 § 1 zasady łączenia kar różnorodnych pozbawienia wolności i ograniczenia wolności, nakazującej wymierzyć za podlegające łączeniu kary pozbawienia wolności i ograniczenia wolności jedną karę łączną pozbawienia wolności po wcześniejszym dokonaniu przeliczenia kary ograniczenia wolności na karę pozbawienia wolności na zasadach przewidzianych w tym przepisie. W stanie prawnym przed nowelizacją bezwzględna zasada było dokonanie zamiany kary ograniczenia wolności na karę pozbawienia wolności z zastosowaniem ustawowego przelicznika, co w konsekwencji prowadziło każdorazowo do wymiaru kary łącznej pozbawienia wolności. Nowela z dnia 20 lutego 2015 r. dopuszcza odstępstwo od zasady łączenia kar różnorodnych pozbawienia wolności i ograniczenia wolności. Istotą rozwiązania przewidzianego w art. 87 § 2 jest odstępstwo od obligatoryjnego połączenia kar pozbawienia wolności i ograniczenia wolności na zasadach określonych w art. 87 § 1, czego konsekwencją było orzeczenie jednej kary łącznej pozbawienia wolności oraz przyjęcie rozwiązania umożliwiającego w zamian – w razie spełnienia przesłanek tej instytucji – jednoczesne orzeczenie dwóch kar łącznych: pozbawienia wolności i ograniczenia wolności [...]. Przepis art. 87 § 2 należy uznać za regulację szczególną w stosunku do art. 87 § 1 w trzech obszarach: po pierwsze, w zakresie wynikającej z art. 87 § 1 zasady łączenia kar różnorodnych: pozbawienia wolności i ograniczenia wolności, w stosunku do której art. 87 § 2 określa wyjątek od obowiązku łączenia takich kar różnorodnych w jednorodną karę łączną pozbawienia wolności; po wtóre, w odniesieniu do podstaw i zasad wymiaru kary łącznej ograniczenia wolności poprzez poszerzenie możliwości orzekania kary łącznej ograniczenia wolności poza przypadki, w których podstawą łączenia były tylko kary ograniczenia wolności, i stworzenie możliwości wymiaru kary łącznej ograniczenia wolności także w sytuacji, gdy łączeniu podlegają wymierzone za pozostające w zbiegu przestępstwa kary co najmniej dwie kary

ograniczenia wolności oraz co najmniej dwie kary pozbawienia wolności; po trzecie, w zakresie stworzenia możliwości wymiaru sekwencji jednorodzących kar łącznych; po czwarte, w zakresie ograniczenia podstaw wymiaru jednorodzącej kary łącznej w sytuacji łączenia kar różnorodzących pozbawienia wolności oraz ograniczenia wolności wymierzonych za zbiegające się przestępstwa. Na gruncie poprzednio obowiązujących regulacji orzeczenie kary łącznej ograniczenia wolności było bowiem możliwe jedynie w sytuacji, gdy łączeniu podlegały kary ograniczenia wolności. W przypadku gdy chociażby jedną z podlegających łączeniu kar była obok kar ograniczenia wolności kara pozbawienia wolności, dochodziło do obligatoryjnego «przekształcenia» w procesie wymiaru kary łącznej kary ograniczenia wolności na karę pozbawienia wolności z zastosowaniem określonego w ustawie przelicznika oraz do orzeczenia jednej kary łącznej pozbawienia wolności” (P. Kardas, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, t. 1, cz. 2, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2016, komentarz do art. 87, tezy 3, 7, 9 i 25).

Dla jasności podkreślić wypada, że z art. 87 § 2 k.k. wynika, że warunkiem zastosowania pomieszczonej tam możliwości orzeczenia dwóch kar łącznych – pozbawienia wolności i ograniczenia wolności jest spełnienie przesłanek o charakterze formalnym oraz przesłanek o charakterze materialnym. Do tych pierwszych należą: 1) wymierzenie sprawcy za zbiegające się przestępstwa kar pozbawienia wolności oraz kar ograniczenia wolności w sposób umożliwiający jednoczesne orzeczenie dwóch kar łącznych pozbawienia wolności oraz ograniczenia wolności; 2) orzeczenie za zbiegające się przestępstwa kar pozbawienia wolności w rozmiarze nieprzekraczającym 6 miesięcy w odniesieniu do każdej z nich; 3) orzeczenie za zbiegające się przestępstwa kar ograniczenia wolności w rozmiarze nieprzekraczającym 2 lat w odniesieniu do każdej z nich. Z kolei przesłanki o charakterze materialnym to: 1) ustalenie na podstawie dyrektyw wymiaru kary łącznej, że rozmiar kary łącznej pozbawienia wolności w konkretnym przypadku nie będzie wyższy niż 6 miesięcy; 2) ustalenie na podstawie dyrektyw wymiaru kary łącznej, że rozmiar kary łącznej ograniczenia wolności w konkretnym przypadku nie będzie przekraczał 2 lat; 3) ustalenie na podstawie dyrektyw wymiaru kary łącznej, że orzeczenie jednocześnie kary łącznej pozbawienia wolności w rozmiarze nieprzekraczającym 6 miesięcy oraz kary łącznej ograniczenia wolności w rozmiarze do lat 2 realizować będzie cele kary (P. Kardas, [w:] *Kodeks karny...*, komentarz do art. 87, tezy 31 i 32).

5. Istota wykreowanego przez sąd pytający problemu konstytucyjnego sprowadza się do tego, że – w opinii tego sądu – w zawisłej przed nim sprawie karnej jest on zmuszony (bezwzględnie zobligowany) do wymierzenia wobec skazanego kary łącznej pozbawienia wolności, co wiąże się z „przekształceniem” w tę karę orzeczonych wobec skazanego kar ograniczenia wolności. Tymczasem sąd pytający uważa takie rozstrzygnięcie za niesłuszne, czy też niesprawiedliwe, gdyż „po wydaniu wyroku łącznego, sytuacja skazanego ulegnie zdecydowanemu pogorszeniu, prowadząc do narzucenia mu dłuższej izolacji więziennej, aniżeli w przypadku, gdyby wyrok łączny nie zapadł”. Sąd pytający krytycznie odnosi się do tego, że: „Zamiast pozwolić skazanemu wykonać kary ograniczenia wolności (czy też karę łączną ograniczenia wolności, bo nie ma żadnych przeszkód, aby kary te połączyć) oraz osobno karę pozbawienia wolności, w miejsce tego orzeka się wobec niego jedynie karę pozbawienia wolności, w niezrozumiały dla skazanego sposób uniemożliwia mu się wykonanie prac społecznie użytecznych w ramach prawomocnie orzeczonych kar, w efekcie zostaje on wyrwany z naturalnego środowiska i osadzony wśród bardziej od niego zdemoralizowanych skazanych”. Obowiązujący stan prawny – według diagnozy sądu pytającego – „wyłącza możliwość merytorycznego stwierdzenia przez sąd, że z punktu widzenia dyrektyw wymiaru kary celowym jest pozostawienie tych kar [tj. kar ograniczenia wolności i kar pozbawienia wolności – uwaga własna] odrębnemu wykonaniu”. A zatem sąd pytający ma być pozbawiony możliwości „podjęcia [...] zindywidualizowanej decyzji co do tego, że niezbędna dla orzeczenia o karze łącznej zamiana kary ograniczenia wolności na karę pozbawienia wolności nie jest konieczna”.

Takie ujęcie problemu konstytucyjnego zdaje się zupełnie abstrahować od realiów zawisłej przed sądem pytającym sprawy karnej, jak i od odnoszących się do nich uwarunkowań normatywnych.

Przede wszystkim należy mieć na uwadze, że sąd pytający w swojej argumentacji opiera się wyłącznie na art. 87 § 1 k.k., zupełnie pomijając zawartość normatywną art. 87 § 2 k.k. Jak wynika z wcześniejszych rozważań, przepisy te pozostają w ścisłym związku, co sprawia, że nie da się interpretować art. 87 § 1 k.k. bez uwzględnienia art. 87 § 2 k.k. Tymczasem, co zaskakuje, w uzasadnieniu pytania prawnego o art. 87 § 2 k.k. nie wspomniano ani razu, a analizę art. 87 § 1

k.k. przeprowadzono w taki sposób, jakby pomieszczone w art. 87 § 2 k.k. unormowanie w ogóle nie istniało.

Gdyby sąd pytający prawidłowo zdekodował obowiązujący stan prawny, to niechybnie doszedłby do wniosku, że w realiach rozpoznawanej sprawy karnej dysponuje oczekiwanymi przez siebie instrumentami prawnymi. Zawartość normatywna art. 87 § 2 k.k., odnoszona do sprawy karnej zawisłej przed sądem pytającym, nakazuje bowiem przyjąć, że – wbrew twierdzeniom tego sądu – nie jest on zmuszony (bezwzględnie zobligowany) do wymierzenia wobec skazanego kary łącznej pozbawienia wolności, co wiąże się z „przekształceniem” w tę karę orzeczonych wobec skazanego kar ograniczenia wolności. Sąd pytający wcale więc nie musi wydać rozstrzygnięcia, które uważa za niesłuszne (niesprawiedliwe), co miałyby polegać – najogólniej rzecz ujmując – na „dłuższej izolacji więziennej, aniżeli w przypadku, gdyby wyrok łączny nie zapadł”. Wręcz przeciwnie, sąd pytający – zgodnie ze swoimi oczekiwaniami – może „pozwolić skazanemu wykonać kary ograniczenia wolności (czy też karę łączną ograniczenia wolności, bo nie ma żadnych przeszkód, aby kary te połączyć) oraz osobno karę pozbawienia wolności”. *De lege lata* możliwe jest zatem, jak chce tego sąd pytający, „merytoryczne stwierdzenie”, że „z punktu widzenia dyrektyw wymiaru kary celowym jest pozostawienie tych kar [tj. kar ograniczenia wolności i kar pozbawienia wolności – uwaga własna] odrębnemu wykonaniu”, i przyjęcie, że „niezbędna dla orzeczenia o karze łącznej zamiana kary ograniczenia wolności na karę pozbawienia wolności nie jest konieczna”.

Wszystko to zapewnia w realiach zawisłej przed sądem pytającym sprawy art. 87 § 2 k.k. Przechodząc do szczegółów należy przypomnieć, że w sprawie tej mamy do czynienia z obejmowaniem węzłem kary łącznej czterech kar jednostkowych: 1) kary pozbawienia wolności; 2) kary ograniczenia wolności; 3) kary pozbawienia wolności; 4) kary ograniczenia wolności. A jeśli tak, to zachodzą tu przesłanki formalne zastosowania art. 87 § 2 k.k. Po pierwsze, wobec skazanego wymierzono kary pozbawienia wolności oraz kary ograniczenia wolności w sposób umożliwiający jednoczesne orzeczenie dwóch kar łącznych – pozbawienia wolności (obejmującej kary jednostkowe pozbawienia wolności z punktów 1 i 3) oraz ograniczenia wolności (obejmującej kary jednostkowe ograniczenia wolności z punktów 2 i 4). Po drugie, wobec skazanego wymierzono kary pozbawienia wolności w rozmiarze

nieprzekraczającym 6 miesięcy w odniesieniu do każdej z nich (*in concreto* są to kary pozbawienia wolności i pozbawienia wolności). Po trzecie, wobec skazanego wymierzono kary ograniczenia wolności w rozmiarze nieprzekraczającym 2 lat w odniesieniu do każdej z nich (*in concreto* są to kary ograniczenia wolności i ograniczenia wolności). Jednocześnie – biorąc pod uwagę uzasadnienie pytania prawnego, gdzie podnosi się, iż orzeczenie wobec skazanego kary łącznej pozbawienia wolności i „przekształcenie” w tę karę kar ograniczenia wolności jest niesłuszne (niesprawiedliwe) – należy stwierdzić spełnienie przesłanek materialnych z art. 87 § 2 k.k. Sąd pytający, łącząc węzłem kary łącznej kary jednostkowe pozbawienia wolności i pozbawienia wolności, orzeka karę łączną w granicach od miesięcy pozbawienia wolności do miesięcy pozbawienia wolności. Może zatem orzec karę łączną pozbawienia wolności w wymiarze 6 miesięcy. Z kolei, łącząc węzłem kary łącznej kary jednostkowe ograniczenia wolności i ograniczenia wolności, sąd pytający orzeka karę łączną w granicach od 1 roku ograniczenia wolności do ograniczenia wolności, a zatem – jak wymaga tego art. 87 § 2 k.k. – rozmiar kary łącznej ograniczenia wolności nie będzie przekraczał 2 lat. W sprawie zawisłej przed sądem pytającym możliwe jest zatem zastosowanie art. 87 § 2 k.k. i orzeczenie dwóch kar łącznych – kary łącznej pozbawienia wolności i kary łącznej ograniczenia wolności. Jak wynika z uzasadnienia pytania prawnego, jest to rozstrzygnięcie oczekiwane – jako realizujące cele kary – przez sąd pytający (wszak stwierdza on m.in. „z punktu widzenia dyrektyw wymiaru kary celowym jest pozostawienie tych kar [tj. kar ograniczenia wolności i kar pozbawienia wolności – uwaga własna] odrębnemu wykonaniu”).

Powyższe unaocznia, że sąd pytający w zawisłej przed nim sprawie karnej dysponuje instrumentarium prawnym, którego oczekuje stawiając zarzut niekonstytucyjności art. 87 § 1 k.k. Owo instrumentarium prawne przewiduje art. 87 § 2 k.k., stanowiący – jak już była o tym szerzej mowa – swoisty wyjątek od reguły ujętej w art. 87 § 1 k.k., która – w sytuacji skazania za zbiegające się przestępstwa na kary pozbawienia wolności i ograniczenia wolności – nakazuje wymierzenie kary łącznej pozbawienia wolności, eliminując tym samym karę ograniczenia wolności. Zatem, nawiązując do sformułowanego przez sąd pytający zakresu zaskarżenia, stwierdzić należy, że *de lege lata* przewiduje się możliwość odstąpienia przez sąd od połączenia kary ograniczenia wolności i pozbawienia wolności oraz wymierzenia

w ich miejsce kary łącznej pozbawienia wolności. Co więcej, jak wykazano wyżej, możliwość taka zachodzi w sprawie zawisłej przed sądem pytającym.

Wszystko wskazuje zatem na to, że podjęta przez sąd pytający próba zakwestionowania konstytucyjności art. 87 § 1 k.k. jest próbą skłonienia Trybunału Konstytucyjnego do dokonania kontroli abstrakcyjnej. *In concreto* sąd pytający ma wszak możliwość wydania oczekiwanego rozstrzygnięcia, polegającego – najogólniej rzecz ujmując – na odstąpieniu od reguły z art. 87 § 1 k.k. Możliwość taką zapewnia art. 87 § 2 k.k.

6. Dokonane powyżej ustalenia należy skonfrontować z przesłankami warunkującymi dopuszczalność przedstawienia Trybunałowi Konstytucyjnemu pytania prawnego.

W myśl art. 193 Konstytucji, każdy sąd może przedstawić Trybunałowi Konstytucyjnemu pytanie prawne co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, jeżeli od odpowiedzi na to pytanie zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem. W przepisie tym zawarto trzy przesłanki, których łączne spełnienie warunkuje dopuszczalność przedstawienia Trybunałowi Konstytucyjnemu pytania prawnego. Są to: 1) przesłanka podmiotowa, zgodnie z którą pytanie może być przedstawione wyłącznie przez sąd, rozumiany jako państwowy organ władzy sądowniczej, oddzielony i niezależny od legislatury i egzekutywy; 2) przesłanka przedmiotowa, zgodnie z którą przedmiotem pytania prawnego może być wyłącznie ocena zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą; 3) przesłanka funkcjonalna, zgodnie z którą wystąpienie z pytaniem prawnym jest uzasadnione tylko wówczas, gdy od odpowiedzi na nie zależy rozstrzygnięcie konkretnej sprawy toczącej się przed sądem (zob. np. postanowienia TK z: 29 marca 2000 r., sygn. akt P 13/99; 10 października 2000 r., sygn. akt P 10/00; 27 kwietnia 2004 r., sygn. akt P 16/03; 6 lutego 2007 r., sygn. akt P 33/06).

W niniejszej sprawie nie budzi wątpliwości spełnienie przesłanek podmiotowej i przedmiotowej pytania prawnego, poważne zastrzeżenia powstają natomiast w odniesieniu do spełnienia przesłanki funkcjonalnej. Przed przejściem do konkretów wymaga przypomnienia, że zależność między odpowiedzią na pytanie prawne a rozstrzygnięciem sprawy rozpoznawanej przez sąd pytający jest „oparta na

odpowiedniej relacji między treścią kwestionowanego przepisu i stanem faktycznym sprawy, w której przedstawione zostało pytanie prawne [...]. Przedmiotem pytania prawnego może być tylko taki przepis, którego wyeliminowanie z porządku prawnego w wyniku wyroku Trybunału Konstytucyjnego wywrze wpływ na treść rozstrzygnięcia sprawy toczącej się przed pytającym sądem [...]. Rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem zależy od odpowiedzi na pytanie prawne również wtedy, gdy utrata mocy obowiązującej zaskarżonego przepisu ma istotne znaczenie dla samego przebiegu postępowania, a w szczególności dla realizacji podstawowych praw stron w tym postępowaniu” (wyrok TK z 7 grudnia 2010 r., sygn. akt P 11/09; zob. również m.in. postanowienia TK z: 15 maja 2007 r., sygn. akt P 13/06; 15 października 2009 r., sygn. akt P 120/08; 26 lipca 2012 r., sygn. akt P 17/12 oraz wyroki TK z: 30 października 2006 r., sygn. akt P 10/06; 17 lipca 2007 r., sygn. akt P 16/06; 23 października 2007 r., sygn. akt P 10/07; 20 grudnia 2007 r., sygn. akt P 39/06; 19 lutego 2008 r., sygn. akt P 49/06; 27 maja 2008 r., sygn. akt P 59/07; 16 czerwca 2008 r., sygn. akt P 37/07).

7. W niniejszym postępowaniu, jak już zasygnalizowano, zachodzą poważne wątpliwości co do spełnienia przez analizowane pytanie prawne przesłanki funkcjonalnej. Innymi słowy, mocno wątpliwe jest, czy oczekiwane przez sąd pytający trybunalskie rozstrzygnięcie postawionego problemu konstytucyjnego (odpowiedź na pytanie prawne) determinuje sposób rozstrzygnięcia sprawy karnej toczącej się przed sądem pytającym. Ujmując rzecz jeszcze precyzyjniej, wszystko wskazuje na to, że stwierdzenie przez Trybunał Konstytucyjny niekonstytucyjności art. 87 § 1 k.k. w zaskarżonym zakresie nie wywrze wpływu na treść rozstrzygnięcia sprawy toczącej się przed pytającym sądem (rozstrzygnięcie to będzie w aktualnym stanie prawnym identyczne, jak w stanie prawnym po oczekiwanym wyroku Trybunału Konstytucyjnego).

Powyższe wynika z tego, że – jak już była o tym szerzej mowa – *de lege lata* sąd pytający, działając na podstawie art. 87 § 2 k.k., dysponuje oczekiwaną przez siebie możliwością odstąpienia od reguły z art. 87 § 1 k.k. Tym samym sąd pytający w zawisłej przed nim sprawie nie musi – zgodnie z art. 87 § 1 k.k. – wymierzyć skazanemu kary łącznej pozbawienia wolności, „przekształcając” orzeczone wobec niego kary ograniczenia wolności w karę pozbawienia wolności. Wydanie przez Trybunał Konstytucyjny sugerowanego w *petitum* pytania prawnego rozstrzygnięcia

o niekonstytucyjności art. 87 § 1 k.k. niczego w tej kwestii nie zmieni. Innymi słowy, sąd pytający – bez względu na to, czy Trybunał Konstytucyjny orzekłby o konstytucyjności albo niekonstytucyjności art. 87 § 1 k.k. – i tak ma możliwość nieorzekania jednej kary łącznej pozbawienia wolności, eliminującej z obrotu prawnego jednostkowe kary ograniczenia wolności. W takim stanie rzeczy nie sposób przyjąć, że przesłanka funkcjonalna pytania prawnego została spełniona.

8. Wobec powyższego Sejm wnosi o **umorzenie postępowania** przed Trybunałem Konstytucyjnym w niniejszej sprawie ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku (art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, Dz. U. poz. 2072).

MARSZAŁEK SEJMU

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Marek Kuchciński', written over a faint, dotted grid background.

Marek Kuchciński